

**АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА
АУТОПУТУ Е75 (2011-2014)**

**ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS ALONG
THE HIGHWAY ROUTE E75 (2011-2014)**

Institute of Archaeology

**ARCHAEOLOGICAL
INVESTIGATIONS ALONG
THE HIGHWAY ROUTE E75
(2011–2014)**

Editors

Slaviša Perić and Aleksandar Bulatović

Belgrade
2016

Археолошки институт

**АРХЕОЛОШКА
ИСТРАЖИВАЊА НА
АУТОПУТУ Е75
(2011–2014)**

Уредници

Славиша Перић и Александар Булатовић

Београд
2016

Издавач

Археолошки институт, Београд

За издавача

Миомир Кораћ

Редакција

Дубравка Николић, Мирослав Вујовић,
Стефан Александров (Бугарска), Драги Митревски
(Македонија), Снежана Горјанова (Бугарска),
Аленка Томаж (Словенија), Вујадин Иванишевић
и Софија Петковић

Рецензенти

Растко Васић, Милоје Васић, Ненад Тасић,
Софија Петковић, Марија Бузов, Живко Микић †,
Дубравка Николић

Лектура

Akademija Oxford, Agent doo

Превод

Akademija Oxford, Agent doo

Илустрације

Ања Суботић

Техничка припрема

војислав филиповић

Штампа

Службени гласник

Тираж

500

Publisher

Institute of Archaeology, Belgrade

For publisher

Miomir Korać

Editorial board

Dubravka Nikolić, Miroslav Vujović,
Stefan Aleksandrov (Bulgaria), Dragi Mitrevski
(Macedonia), Snežana Gorjanova (Bulgaria),
Alenka Tomaž (Slovenia), Vujadin Ivanišević
and Sofija Petković

Peer reviewers

Rastko Vasić, Miloje Vasić, Nenad Tasić,
Sofija Petković, Marija Buzov, Živko Mikić †,
Dubravka Nikolić

Proofreading

Akademija Oxford, Agent doo

Translation

Akademija Oxford, Agent doo

Illustrations

Anja Subotić

Typesetting

vojislav filipović

Printed by

Službeni glasnik

Printed in

500

На предњој корици

Римски пут, IV век, локалитет Давидовац - Градиште
(© Археолошки институт)

На задњој корици

Коридор 10, аутопут Е75 (© Коридори Србије)

Front cover illustration

Roman road, 4th century, the site of Gradište in
Davidovac (© Institute of Archaeology, Belgrade)

Back cover illustration

Corridor 10, Highway E75 (© Koridori Srbije)

Публикација је штампана финансијским
средствима Коридори Србије д.о.о.

This publication was made possible through a
financial support of Koridori Srbije Ltd.

САДРЖАЈ / CONTENTS

С. Перић, А. Булатовић, УВОД.....	7
S. Perić, A. Bulatović, INTRODUCTION.....	7
С. Стаменковић, В. Иванишевић, Ј. Пешић РИМСКА НЕКРОПОЛА У МАЛОЈ КОПАШНИЦИ.....	17
S. Stamenković, V. Ivanišević, J. Pešić A ROMAN CEMETERY AT MALA KOPAŠNICA.....	17
В. Иванишевић, С. Стаменковић, С. Јовић РИМСКО НАСЕЉЕ И ЗАНАТСКИ ЦЕНТАР У МАЛОЈ КОПАШНИЦИ.....	47
V. Ivanišević, S. Stamenković, S. Jović A ROMAN SETTLEMENT AND WORKSHOP CENTER AT MALA KOPAŠNICA.....	47
А. Булатовић, Д. Бизјак, С. Витезовић НЕКРОПОЛА ИЗ РАНОГ БРОНЗАНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ МЕАНИШТЕ У РАНУТОВЦУ КОД ВРАЊА.....	71
A. Bulatović, D. Bizjak, S. Vitezović EARLY BRONZE AGE NECROPOLIS AT THE SITE OF MEANIŠTE NEAR VRANJE.....	71
А. Булатовић, Д. Филиповић, А. Капуран НАСЕЉЕ ИЗ ГВОЗДЕНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ МЕАНИШТЕ У РАНУТОВЦУ КОД ВРАЊА.....	91
A. Bulatović, D. Filipović, A. Kapuran THE IRON AGE SETTLEMENT AT THE SITE OF MEANIŠTE IN RANUTOVAC NEAR VRANJE.....	91
А. Капуран, А. Булатовић, Д. Милановић ДОЊЕ ВРАЊЕ, НАСЕЉЕ ИЗ НЕОЛИТА И КАСНЕ АНТИКЕ.....	115
A. Kapuran, A. Bulatović, D. Milanović DONJE VRANJE – A SETTLEMENT FROM THE NEOLITHIC AND THE LATE ANTIQUITY.....	115
Г. Јеремић, В. Филиповић РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ГОЛО РЕБРО У СЕЛУ ДОЊИ НЕРАДОВАЦ КОД ВРАЊА.....	135
G. Jeremić, V. Filipović RESEARCH RESULTS AT THE SITE OF GOLO REBRO IN THE VILLAGE OF DONJI NERADOVAC NEAR VRANJE.....	135
Ј. Вуковић, С. Витезовић, Д. Милановић ПАВЛОВАЦ – КОВАЧКЕ ЊИВЕ – НЕОЛИТСКИ ХОРИЗОНТИ.....	167
J. Vuković, S. Vitezović, D. Milanović PAVLOVAC – KOVAČKE NJIVE – NEOLITHIC LAYERS.....	167
А. Булатовић, А. Капуран, Д. Милановић НАЛАЗИ МЕТАЛНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ КОВАЧКЕ ЊИВЕ У ПАВЛОВЦУ КОД ВРАЊА.....	205
A. Bulatović, A. Kapuran, D. Milanović METAL AGE FINDS AT THE SITE OF KOVAČKE NJIVE IN PAVLOVAC NEAR VRANJE.....	205
С. Перић, О. Бајчев, Ђ. Обрадовић, И. Стојановић НЕОЛИТСКО НАСЕЉЕ ПАВЛОВАЦ – ГУМНИШТЕ: РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСКОПАВАЊА 2011. ГОДИНЕ.....	221
S. Perić, O. Bajčev, Đ. Obradović, I. Stojanović THE NEOLITHIC SITE OF PAVLOVAC-GUMNIŠTE: RESULTS OF THE RESCUE EXCAVATIONS IN 2011.....	221

П. Шпехар, С. Стаменковић, Н. Миладиновић-Радмиливић ЗАШТИТНА ИСКОПАВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ДАВИДОВАЦ–ЦРКВИШТЕ.....	275
P. Špehar, S. Stamenković, N. Miladinović-Radmilović RESCUE EXCAVATIONS AT THE DAVIDOVAC–CRKVIŠTE SITE.....	275
С. Петковић ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ДАВИДОВАЦ – ГРАДИШТЕ ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ.....	301
S. Petković ARCHAEOLOGICAL RESCUE EXCAVATIONS AT THE SITE DAVIDOVAC – GRADIŠTE PRELIMINARY RESULTS.....	301
Н. Миладиновић-Радмиливић, С. Вуковић-Богдановић, Н. Марковић ДАВИДОВАЦ – ГРАДИШТЕ: РЕЗУЛТАТИ ПРЕЛИМИНАРНИХ БИОАРХЕОЛОШКИХ АНАЛИЗА ОСТЕОЛОШКОГ МАТЕРИЈАЛА.....	351
N. Miladinović-Radmilović, S. Vuković-Bogdanović, N. Marković DAVIDOVAC – GRADIŠTE: RESULTS OF THE PRELIMINARY BIOARCHAEOLOGICAL ANALYSES OF THE OSTEOLOGICAL MATERIAL.....	351
А. Ђуричић ЗАШТИТНА ИСКОПАВАЊА ЛОКАЛИТЕТА КАМЕЊАРКЕ У СРПСКОЈ КУЋИ.....	383
A. Đuričić RESCUE EXCAVATIONS AT THE SITE OF KAMENJARKE IN SRPSKA KUĆA.....	383
И. Вранић, М. Јанковић АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ЦЕПОТИНА–ВУЧЈАК КОД БУЈАНОВЦА.....	395
I. Vranić, M. Janković ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE SITE CEPOTINA - VUČJAK NEAR BUJANOVAC.....	395

ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА АУТОПУТУ Е 75

Крајем августа 2011. године на траси аутопута Е75, на деоници Грабовница-Левосоје започета су најобимнија заштитна археолошка истраживања у Србији, после пројекта Ђердап 2. Истраживања 2011. и 2012. године реализована су у организацији Археолошког института у Београду и Одељења за археологију Филозофског факултета у Београду, да би од 2013. године пројекат заштитних истраживања самостално наставио Археолошки институт. Инвеститор целокупних истраживања били су Коридори Србије д.о.о.

Од 2011 до 2014. године на деоници дужине око 75 km у зони експропријације чија је ширина у просеку била око 35-40 m истражено је 35 локалитета различитог типа, хронолошке припадности и површине. У наведеном периоду укупно је истражена површина од око 3 ha. Иако су резултати целокупних истраживања били изузетно значајни и плодносни, истраживања на појединим локалитетима нису дала очекиване резултате. Наиме, на неколико мањих локалитета, на којима су приликом рекогносирања терена констатовани површински археолошки налази, приликом археолошких ископавања нису евидентирани очекивани културни, већ само геолошки слојеви. Претпоставља се да су археолошки налази на ове локације доспели, као последица деловања ерозије, са локација које су биле ван граница експропријације, односно ван зоне угрожене изградњом аутопута.

Пуна пажња и енергија стручних тимова била је усмерена на истраживање неколико локалитета за које се већ од раније знало да захтевају обимна и дуготрајна ископавања. Од праисторијских локалитета, посматрано од севера ка југу то су локалитети Меаниште у Ранутовцу, Доње Врање 1 и Доње Врање 2 у Врању и Ковачке њиве, Чукар и Гумниште у Павловцу, а од античких налазишта реч је

RESCUE ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS ALONG THE HIGHWAY E75

The largest rescue archaeological excavations conducted in Serbia since the project 'Đerdap 2' commenced at the end of August 2011 and focused on the route of E75 highway, the section between Grabovnica and Levosaje. The investigations in 2011 and 2012 were carried out by the Institute of Archaeology in Belgrade and the Department of Archaeology, Faculty of Philosophy in Belgrade. From 2013 onwards the development-led investigations were conducted solely by the Institute of Archaeology. The funding for the entire project was provided by Koridori Srbije Ltd.

Between 2011 and 2014, within about 75 km-long section of the highway in the expropriated zone that was, on average, 35-40 m wide, 35 archaeological sites of different types, size and chronological attribution were investigated. Altogether an area of about 3 ha was explored over this period. Although on the whole the investigations produced numerous and highly important results, excavations at some of the sites did not yield the expected outcomes. More precisely, at several smaller sites where the initial survey registered some surface finds the archaeological excavations did not reveal the expected cultural layers; only pedo-geological deposits were encountered here. It is thus assumed that the noted archaeological finds arrived at these locations as a result of erosion and re-distribution of the material from areas that are outside the expropriated land, that is, outside the zone endangered by the highway construction.

Special attention and energy of the teams of specialists were directed towards the investigations of certain sites for which previous knowledge suggested they would require large-scale and long-term excavations. Among the prehistoric sites, observed from the north to the south of the section, those were the following: Meanište in Ranutovac, Donje Vranje 1 and Donje Vran-

о Каменици, Пазаришту и Царском друму у Малој Копашници, као и Црквишту и Градишту у Давидовцу. Приликом истраживања коришћена је савремена методологија, а прикупљен је и велики број узорака за различите анализе, од којих је већина завршена, а резултати су делимично или у потпуности презентовани у овој публикацији.

Током ових ископавања прикупљен је изузетно велики број покретних налаза. Неки од њих су од изузетне културно-историјске и уметничке вредности и они ће значајно обогатити збирке надлежних музеја у Лесковцу и Врању, а надамо се и у најскорије време бити доступни широј јавности. У стручном и научном смислу српска археологија дошла је до изузетно вредне археолошке грађе, чије ће систематизовање и тумачење допринети успешној реконструкцији живота заједница које су у праисторији и периоду римске доминације живеле на овом значајном комуникационом правцу, који повезује централни Балкан са Повардарјем и северном Егејом.

Славиша Перић
Александар Булатовић

je 2 in Vranje, and Kovačke Njive, Čukar and Gumnište in Pavlovac. Among the sites from the Antiquity, those sites were Kamenitica, Pazarište and Carski Drum in Mala Kopašnica, as well as Crkvište and Gradište in Davidovac. In the course of the investigations, modern research methodology was applied. A number of samples were collected for a range of different analyses of which most have been completed and the results are partly or fully presented in this volume.

A very large quantity of artefacts was encountered during the excavations. Some of them are of notable culture-historical and artistic value and will significantly enrich the collections of the relevant museums in Leskovac and Vranje; our hope is that very soon they will be presented to the wider audience. From the scientific and scholarly perspectives, this project supplied Serbian archaeology with incredibly valuable materials and information. Their systematic study and interpretation will certainly contribute to the comprehensive reconstruction of life of the communities that during prehistory and the period of Roman supremacy occupied this important route of communication that connects the Central Balkans with the Vardar valley and the North Aegean.

Slaviša Perić
Aleksandar Bulatović

**АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА
АУТОПУТУ Е75 (2011-2014)**

**ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS ALONG
THE HIGHWAY ROUTE E75 (2011-2014)**

Бр.	Село и локалитет	Период и тип локалитета	Руководилац истраживања и институција	Година истраживања
1	Мала Копашница, Каменица	Римски период, некропола	Вујадин Иванишевић, Соња Стаменковић, Археолошки институт	2012.
2	Мала Копашница, Царски друм	Античка некропола, античко насеље	Вујадин Иванишевић, Соња Стаменковић, Археолошки институт	2014.
3	Мала Копашница, Црквиште	Без налаза	Перица Шпехар, Археолошки институт	2012.
4	Мала Копашница, Пазариште	Римски период, насеље	Вујадин Иванишевић, Перица Шпехар, Археолошки институт	2012.
5	Ораовица, Старо гробље	Без налаза	Перица Шпехар, Археолошки институт	2012.
6	Ораовица, Црквиште	Без налаза	Перица Шпехар, Археолошки институт	2012.
7	Сушевље/ Репиште, Бунавејско	Без налаза; у близини античка некропола	Гордана Јеремић, Археолошки институт	2014.
8	Сушевље/ Репиште, Росуља	Праисторија (гвоздено доба)	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2014.
9	Дупљане, Кућиште	Праисторија (гвоздено доба) и античко насеље	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2014.
10	Декутинце, Кућиште	Без налаза	Софија Петковић, Археолошки институт	2012.
11	Декутинце, Суви рид	Без налаза	Софија Петковић, Археолошки институт	2012.
12	Грамађе, Чифлак	Без налаза	Марко Јанковић, Филозофски факултет	2012.
13	Грамађе, Грамаде	Спорадични налази из праисторије и средњег века	Марко Јанковић, Филозофски факултет	2012.
14	Врбово, Мирча	Без налаза	Марко Јанковић, Филозофски факултет	2012.
15	Паневље, Кашин	Без налаза	Марко Јанковић, Филозофски факултет	2012.
16	Бујковац, Црквиште- Чивлак	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
17	Врањска Бања, Латифка	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
18	Ранутовац, Меаниште	Праисторија, насеље и некропола	Александар Булатовић, Археолошки институт	2012.
19	Ранутовац, Два брата	Праисторија, насеље	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
20	Врање, Доње Врање 1	Праисторија, насеље; Римски период, периферија насеља	Александар Капуран, Археолошки институт	2013.

21	Врање, Доње Врање 2	Праисторија, насеље; Римски период, периферија насеља	Александар Капуран, Археолошки институт	2013.
22	Рибинце, Селиште	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
23	Доњи Нерадовац, Голо ребро	Римски период, периферија насеља	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2011.
24	Доњи Нерадовац, Селиште	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2011.
25	Павловац, Ковачке њиве	Праисторија, насеље; Средњи век, насеље	Јасна Вуковић, Филозофски факултет, Александар Булатовић, Археолошки институт	2011.
26	Павловац, Чукар	Праисторија, насеље	Славиша Перић, Археолошки институт; Милош Јевтић, Јасна Вуковић, Филозофски факултет	2011.
27	Павловац, Гумниште	Праисторија, насеље	Славиша Перић, Археолошки институт	2011.
28	Павловац, Суви до	Без налаза	Душко Шљивар, Филозофски факултет	2011.
29	Давидовац, Црквиште	Праисторија, насеље; Римски период, некропола	Вујадин Иванишевић, Перица Шпехар, Археолошки институт	2011.
30	Давидовац, Градиште	Праисторија, насеље; Римски период, насеље и некропола	Софија Петковић, Археолошки институт	2011.
31	Српска Кућа, Камењарке	Праисторија, насеље; Римски период, насеље	Стеван Ђуричић, Филозофски факултет	2011.
32	Бујановац, Грштица	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
33	Божињевац, Височица	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
34	Божињевац, Плоче	Без налаза	Војислав Филиповић, Археолошки институт	2012.
35	Левосоје, Цепотине- Вучјак	Праисторија, периферија насеља	Марко Јанковић, Филозофски факултет	2012.

No.	Village and site name	Chronology and type of the site	Excavation director(s) and institution	Excavated
1	Mala Kopašnica, Kamenitica	Roman period, necropolis	Vujadin Ivanišević, Sonja Stamenković, Institute of Archaeology	2012
2	Mala Kopašnica, Carski drum	Roman period, settlement and necropolis	Vujadin Ivanišević, Sonja Stamenković, Institute of Archaeology	2014
3	Mala Kopašnica, Crkvište	No archaeological remains	Perica Špehar, Institute of Archaeology	2012
4	Mala Kopašnica, Pazarište	Roman period, settlement	Vujadin Ivanišević, Perica Špehar, Institute of Archaeology	2012
5	Oraovica, Staro groblje	No archaeological remains	Perica Špehar, Institute of Archaeology	2012
6	Oraovica, Crkvište	No archaeological remains	Perica Špehar, Institute of Archaeology	2012
7	Suševlje/ Repište, Bunavejsko	No archaeological remains, in the vicinity of Roman necropolis	Gordana Jeremić, Institute of Archaeology	2014
8	Suševlje/ Repište, Rosulja	Prehistory (Early Iron Age)	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2014
9	Dupljane, Kućište	Prehistory (Early Iron Age); Roman period, settlement	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2014
10	Dekutince, Kućište	No archaeological remains	Sofija Petković, Institute of Archaeology	2012
11	Dekutince, Suvi rid	No archaeological remains	Sofija Petković, Institute of Archaeology	2012
12	Gramade, Čiflak	No archaeological remains.	Marko Janković, Faculty of Philosophy	2012
13	Gramade, Gramade	Chance finds from prehistory and medieval period	Marko Janković, Faculty of Philosophy	2012
14	Vrbovo, Mirča	No archaeological remains	Marko Janković, Faculty of Philosophy	2012
15	Panevlje, Kašin	No archaeological remains	Marko Janković, Faculty of Philosophy	2012
16	Bujkovac, Crkvište-Čivlak	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
17	Vranjska Banja, Latifka	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
18	Ranutovac, Meanište	Prehistory, settlement and necropolis	Aleksandar Bulatović, Institute of Archaeology	2012
19	Ranutovac, Dva brata	Prehistory, settlement	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
20	Vranje, Donje Vranje 1	Prehistory, settlement; Roman period, settlement periphery	Aleksandar Kapuran, Institute of Archaeology	2013

21	Vranje, Donje Vranje 2	Prehistory, settlement; Roman period, settlement periphery	Aleksandar Kapuran, Institute of Archaeology	2013
22	Ribince, Selište	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
23	Donji Neradovac, Golo rebro	Roman period, settlement periphery	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2011
24	Donji Neradovac, Selište	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2011
25	Pavlovac, Kovačke njive	Prehistory, settlement; medieval period, settlement	Jasna Vuković, Faculty of Philosophy; Aleksandar Bulatović, Institute of Archaeology	2011
26	Pavlovac, Čukar	Prehistory, settlement	Slaviša Perić, Institute of Archaeology; Miloš Jevtić, Jasna Vuković, Faculty of Philosophy	2011
27	Pavlovac, Gumnište	Prehistory, settlement	Slaviša Perić, Institute of Archaeology	2011
28	Pavlovac, Suvi do	No archaeological remains	Duško Šljivar, Faculty of Philosophy	2011
29	Davidovac, Crkvište	Prehistory, settlement; Roman period, necropolis	Vujadin Ivanišević, Perica Špehar, Institute of Archaeology	2011
30	Davidovac, Gradište	Prehistory, settlement; Roman period, settlement and necropolis	Sofija Petković, Institute of Archaeology	2011
31	Srpska Kuća, Kamenjarke	Prehistory, settlement; Roman period, settlement	Stevan Đuričić, Faculty of Philosophy	2011
32	Bujanovac, Grštica	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
33	Božinjevac, Visočica	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
34	Božinjevac, Ploče	No archaeological remains	Vojislav Filipović, Institute of Archaeology	2012
35	Levosoje, Cepotine-Vučjak	Prehistory, settlement periphery	Marko Janković, Faculty of Philosophy	2012

1. Мала Копашница, Каменица; 2. Мала Копашница, Царски друм; 3. Мала Копашница, Црквиште; 4. Мала Копашница, Пазариште; 5. Ораовица, Старо гробље; 6. Ораовица, Црквиште; 7. Сушевље/Репиште, Бунавејско; 8. Сушевље/Репиште, Росуља; 9. Дупљане, Кућиште; 10. Декутинце, Кућиште; 11. Декутинце, Суви рид; 12. Грамађе, Чифлак; 13. Грамађе, Грамаде; 14. Врбово, Мирча; 15. Паневље, Кашин; 16. Бујковац, Црквиште-Чивлак; 17. Врањска Бања, Латифка; 18. Ранутовац, Меаниште; 19. Ранутовац, Два брата; 20. Врање, Доње Врање 1; 21. Врање, Доње Врање 2; 22. Рибинце, Селиште; 23. Доњи Нерадовац, Голо ребро; 24. Доњи Нерадовац, Селиште; 25. Павловац, Ковачке њиве; 26. Павловац, Чукар; 27. Павловац, Гумниште; 28. Павловац, Суви до; 29. Давидовац, Црквиште; 30. Давидовац, Градиште; 31. Српска Кућа, Камењарке; 32. Бујановац, Грштица; 33. Божињевац, Височица; 34. Божињевац, Плоче и 35. Левосоје, Цепотине-Вучјак.

1. Mala Kopašnica, Kamenitica; 2. Mala Kopašnica, Carski drum; 3. Mala Kopašnica, Crkvište; 4. Mala Kopašnica, Pazarište; 5. Oraovica, Staro groblje; 6. Oraovica, Crkvište; 7. Suševlje/Repište, Bunavejsko; 8. Suševlje/Repište, Rosulja; 9. Dupljane, Kućište; 10. Dekutince, Kućište; 11. Dekutince, Suvi rid; 12. Gramađe, Čiflak; 13. Gramađe, Gramade; 14. Vrbovo, Mirča; 15. Panevlje, Kašin; 16. Bujkovac, Crkvište-Čivlak; 17. Vranjska Banja, Latifka; 18. Ranutovac, Meanište; 19. Ranutovac, Dva brata; 20. Vranje, Donje Vranje 1; 21. Vranje, Donje Vranje 2; 22. Ribince, Selište; 23. Donji Neradovac, Golo rebro; 24. Donji Neradovac, Selište; 25. Pavlovac, Kovačke njive; 26. Pavlovac, Čukar; 27. Pavlovac, Gumnište; 28. Pavlovac, Suvi do; 29. Davidovac, Crkvište; 30. Davidovac, Gradište; 31. Srpska Kuća, Kamenjarke; 32. Bujanovac, Grštica; 33. Božinjevac, Visočica; 34. Božinjevac, Ploče and 35. Levosoje, Cepotine-Vučjak.

Карта аутопута Е75 са убележеним истраживаним локалитетима из табеле.

Map of the E75 route showing excavated sites listed in the table.

Александар Булатовић
Александар Капуран
Драган Милановић

Aleksandar Bulatović
Aleksandar Kapuran
Dragan Milanović

НАЛАЗИ МЕТАЛНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ КОВАЧКЕ ЊИВЕ У ПАВЛОВЦУ КОД ВРАЊА¹

METAL AGE FINDS AT THE SITE OF KOVAČKE NJIVE IN PAVLOVAC NEAR VRANJE¹

Анстракт: Приликом археолошких истраживања локалитета Ковачке Њиве у Павловцу код Врања у оквиру заштитних радова на ауто-путу Е75 констатовани су остаци насеља из неолита и гвозденог доба, као и покретни налази из бронзаног доба. У раду је реч о хоризонтима металног доба, с посебним освртом на рано гвоздено доба, које је заступљено с неколико јама и покретним налазима из слоја.

Abstract: During archaeological excavations of the site of Kovačke Njive in the village of Pavlovac near Vranje, within the framework of rescue excavations on the highway E75, remains of settlements from the Neolithic and the Iron Age were discovered, as well as portable finds from the Bronze age. In this paper, the layers from Metal Ages will be presented, with particular focus on the Early Iron Age, from which several pits and portable finds from layers were noted.

Кључне речи: обод алувијалне равни, насеље, бронзано доба, рано гвоздено доба, јаме.

Keywords: alluvial plane, settlement, Bronze Age, Early Iron Age, pits.

Локалитет Ковачке Њиве налази се на југоисточној периферији Доњег Павловца, око 7 km југозападно од Врања, непосредно уз ауто-пут Е75, с обе његове стране. Смештен је на ободу алувијалне равни, на падини која се благо спушта ка југоистоку, према Јужној Морави, од чијег је данашњег корита удаљен око 250 m.

The site of Kovačke Njive is situated on the South-Eastern periphery of Pavlovac, about 7 km to the South-West from Vranje, immediately next to the highway E75, at both its sides. It is placed on the edge of an alluvial plane that descends gently towards South-East, towards the Južna Morava river, whose present-day bed is at about 250 m distance.

Локалитет представља североисточну периферију већег неолитског насеобинског комплекса, ког чине три локалитета (Гумниште, Чукар и Ковачке Њиве). Дужина локалитета износи око 180 m, с тим што је са југозапада омеђен локалитетом Чукар, док је источна граница дефинисана недостатком

The site represents the North-Eastern periphery of a larger Neolithic settlement complex, which consists of three sites (Gumnište, Čukar and Kovačke Njive). The length of the site is about 180 m; its South-Western edge is the site of Čukar, while its Eastern border is defined by

¹ Рад је резултат пројекта *Археологија Србије: културни идентитет, интеграциони фактори, технолошки процеси и улога централног Балкана у развоју европске праисторије*, бр. 177020, Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ This paper is the result of work on the project *Archaeology of Serbia: cultural identity, integrational factors, technological processes and the role of the central Balkans in the development of the European prehistory* (no. 177020), funded by the Ministry for education, science and technological development of the Republic of Serbia.

покретних неолитских налаза на површини. Северну границу локалитета рекогносцирањем није било могуће прецизније утврдити, јер је материјала у мањем или већем броју на површини било све до пута и сеоских кућа, удаљених око 150 m северно од аутопута E75. Југоисточна граница локалитета налази се око 150 m југоисточно од аутопута, али налази прикупљени на површини на овом делу локалитета углавном припадају гвозденом добу и средњем веку.

Угрожени део локалитета обухватао је површину 180 x 30 m, па је зона истраживања подељена у седам сектора приближно истих димензија (сл. 1).²

Приликом истраживања локалитета, осим великог броја археолошких целина и културних слојева из неолитског периода, констатовано је и неколико затворених археолошких целина, као и изванредан број покретних налаза из бронзаног и старијег гвозденог доба из слоја.³ Услед константне обраде земље на овом потесу, благе ерозије ка југу и активности у различитим периодима од раног неолита до средњег века, покретни налази из различитих периода могу се наћи у истом слоју, али и у оквиру неких затворених целина, што је умногоме отежавало културну атрибуцију објеката.

Највећи број налаза керамике из раног бронзаног доба констатован је у јами (објекат 29, сектор VI), која се налази на крајњој источној периферији истраженог дела локалитета, а свега неколико налаза из тог периода потиче из II откопног слоја у сектору

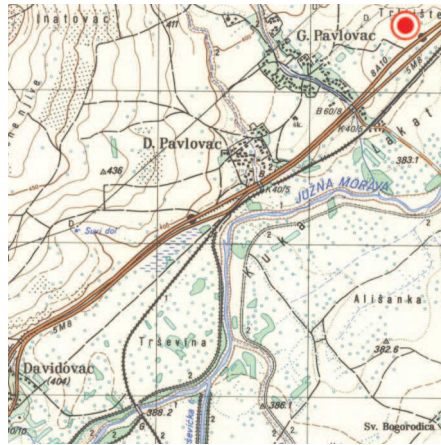
the absence of surface finds. It was not possible to determine the Northern edge of the site by field survey, since the material may be discovered in diverse quantities all up to the road and houses of the present-day village, that are about 150 m to the North from the highway E75. The South-Eastern border of the site is about 150 m to the South-East from the highway, but finds collected on the surface at this part of the site belong mainly to the Iron Age and Middle Ages.

The portion of the site that was in jeopardy encompassed the surface of about 180x30 m, therefore, the research zone was divided into seven sectors of roughly same dimensions (Fig. 1).²

During the archaeological research of the site, apart from a large number of features and layers from the Neolithic period, several closed archaeological features were also noted, as well as a certain quantity of portable finds from the Bronze and Early Iron Age, from layers.³ Due to the constant agricultural works in this location,

gentle erosion towards South and diverse activities in different periods from the Early Neolithic up to the Middle Ages, portable finds from different periods may be encountered in the same layer, and also within some of the features, that aggravated the cultural attribution of the features.

The largest quantity of pottery from the Early Bronze Age was discovered in the pit (feature 29, sector VI), which is situated at the extreme Eastern periphery of the researched area of the site, and few finds from the same period come from the II excavation layer in sector V.⁴ Several pottery sherds from this period were

² Истраживања су обавиле екипа са Групе за археологију Филозофског факултета и екипа из Археолошког института, под руководством Ј. Вуковић и А. Булатовића.

³ Опширније информације о неолитском насељу видети у раду аутора Вуковић, Витезовић и Милановић, у овом зборнику.

² The research was conducted by joint teams of the Department of Archaeology of the Faculty of Philosophy and of the Institute of Archaeology, under the direction of dr. J. Vuković and dr. A. Bulatović.

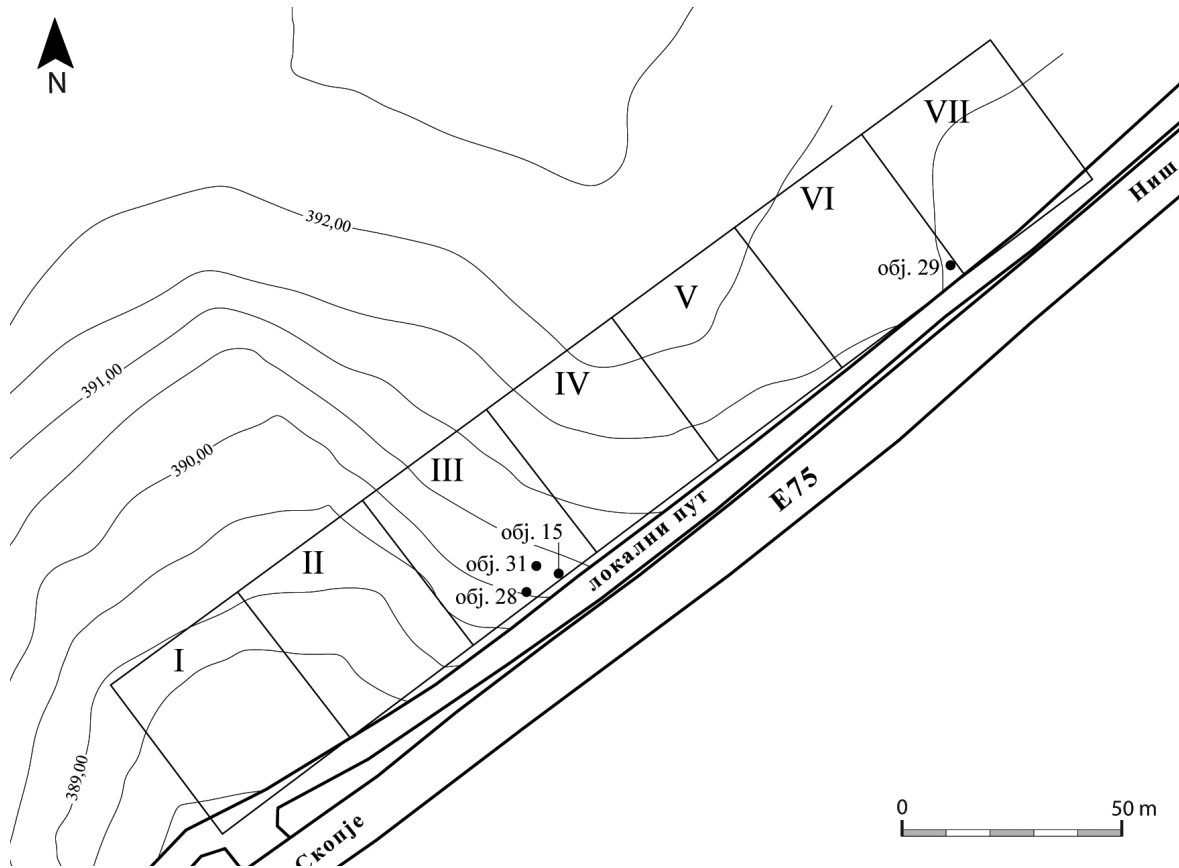
³ For more information on the Neolithic settlement, see paper by Vuković, Vitezović and Milanović in this volume.

⁴ For more details on the pit (feature 29) see below.

V.⁴ Неколико фрагмената керамике из истог периода нађено је и приликом дефинисања профила локалитета уз локални пут у сектору VI.⁵

also discovered during works on the profile of the site along the local road in sector VI.⁵

Feature 29 represents a circular pit, 1,2 deep and of diameter about 1,5 m, with vertical

Сл. 1 - Ситуациони план локалитета Ковачке њиве, са секторима (I-VII) и објектима из металног доба.
Fig. 1 - The situation plan of the site of Kovačke Njive, with sectors (I-VII) and features from the metal ages.

Објекат 29 представља јаму кружне основе, дубине 1,2 и пречника око 1,5 m, вертикалних зидова са заобљеним угловима (сл. 2). На дну јаме констатован је слој гаражи, а изнад њега дебљи слој сиве пепељасте, затим сиве песковите, а на врху јаме, евидентиран је слој светломрке компактне земље у којем се налазило највише покретних налаза. У свим слојевима евидентирани су спорадични остаци животињских костију и већа количина лепа. Објекат 29 налази се на око 80 m СИ од три јаме из гвозденог доба (објекти 15, 28 и 31).

walls with rounded angles (Fig. 2). At the bottom of the pit a layer of charcoal was noted, above it thick layer of grey ashy soil, then grey sandy, and at the top of the pit, layer of light-brownish compact soil which contained most of the finds. In all layers sporadic remains of animal bones and large quantities of daub were found. Feature 29 is situated about 80 m to the North-East from three pits from the Iron Age (features 15, 28 and 31).

Beside pottery from the Early Bronze Age, finds from the Late Neolithic and the Iron Age were also found (fragmented quern palette, several chipped stone tools, fragments of an

⁴ За детаљније податке о јами (обј. 29) видети наставак рада.

⁵ Булатовић, Капуран 2013, 70-79; Bulatović 2014, 57-75.

⁵ Булатовић, Капуран 2013, 70-79; Bulatović 2014, 57-75.

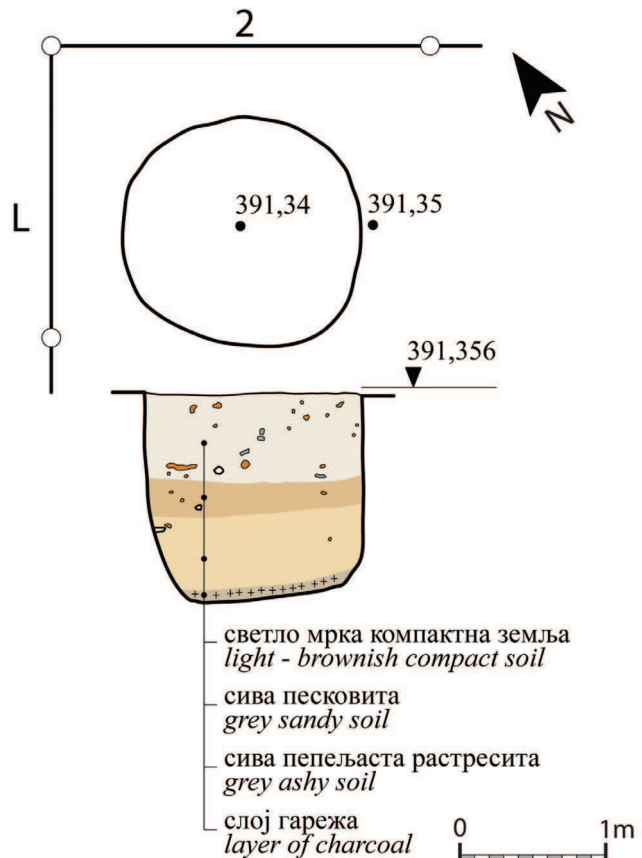
Осим керамике из периода раног бронзаног доба, откривени су и налази из позног неолита и гвозденог доба (фрагментована палета жрвња, неколико алатки од окресаног камена, делови жртвеника, зооморфна фигурина, антропоморфна фигурина, део модела пећи, и део дискоидног пршљенка с кружном перфорацијом на средини). Културни слој из раног бронзаног доба није евидентиран на Ковачким Њивама, а описана јама, у којој је откривен највећи број налаза из овог периода, судећи према осталим налазима и стратиграфији, припада старијем гвозденом добу. Очигледно је да је била укопана у културни слој раног бронзаног доба, који се према дистрибуцији налаза могао налазити једино ван сектора VI, вероватно у зони сектора VII који није истраживан, и источно или северно од угроженог дела локалитета.

Керамика из бронзаног доба израђена је ручно, од земље у којој има честица песка, пригачане је или углачане површине (Т. I/6, 10), а боја површине креће се у нијансама сивомрке, тамномрке и мрке или окер боје.

Преовладавају коничне и полулоптасте зделе и зделе S профилације (Т. I/1, 3–5), а констатовани су и полулоптаста шоља с дршком тракастог пресека која прелази обод (Т. I/2), крушкасти пехар са танком дршком тракастог пресека (Т. I/6), лоптасти лонац уског отвора са дршком тракастог пресека (Т. I/7) и дно посуде на шупљој стопи (Т. I/10). Орнаменти се свде на низове отисака прстом (Т. I/8, 9) и пластичне полукружне или рожасте наставке на ободу, а дршке су у већини вертикалне, лучно профилисане, широке и танке, тракастог пресека, док је једна језичасте форме, са седластим раседом у средини (Т. I/9).

Хронолошки и типолошки слична керамика откривена је у једној плиткој јами у оближњем Давидовцу, који се налази на обо-

altar, one zoomorphic figurine, one anthropomorphic figurine, fragment of an oven model and one fragment of a discoid spindle whorl with circular perforation in its centre). Cultural layer from the Early Bronze Age was not noted at the site of Kovačke Njive, and the described

Сл. 2 - Основа и пресек објекта 29 у сектору VI.

Fig 2 - The ground plan and the cross-section of feature 29 in sector VI.

pit, where the largest quantity of finds from this period was discovered, judging from the remaining finds and stratigraphic position, belongs to the Early Iron Age. It is evident that it was dug into the cultural layer of the Early Bronze Age, which, after the distribution of the finds, may have been situated only outside sector VI, probably in the zone of sector VII, which was not researched, and to the East and North from the portion of the site that was in jeopardy.

ду исте алувијалне равни, али око 3,5 km ЈЗ од Ковачких Њива, као и на некрополи са спаљеним покојницима у Ранутовцу, око 5 km СИ од Врања. И у Давидовцу су заступљене зделе благе S профилације с тракастим дршкама, као и зделе с пластичним украсима на ободу, док у Ранутовцу преовладавају двоухи пехари танких зидова, зделе с пластичним наставцима на ободу и шоље с тракастом дршком.⁶ Поменуте форме, као и двоухи пехари и посуде на шупљој стопи, карактеристични су за локалитете раног бронзаног доба у СИ Македонији (Татићев камен у Кокином Селу, Две могили у Пелинцу и Прибовце у Лопатама),⁷ као и у јужном Поморављу (Ранутовац, Бубањ, Мала Плана, Велика хумска чука и др).⁸

Позном бронзаном добу припада неколико налаза керамике, претежно из прва два откопна слоја, па се претпоставља да је ту доспела земљаним радовима или ерозијом, јер као што је раније наглашено, на Ковачким Њивама није констатован културни слој или целина из овог периода. Индикативни су налази лоптастог пехара с кратким цилиндричним вратом, украшеног сноповима вертикалних урезаних линија испуњених белом инкрустацијом (Т. II/11), затим коленасто профилисана дршка оштро моделованих ивица, лепезасто проширеног врха (Т. II/12), као и керамика украшена урезаним кружним паралелним линијама (Т. II/14).

Керамика је сивомрке, мрке или сиве боје, пригачане површине, са зрнцима песка у фактури.

Лоптасти пехари украшени урезаним линијама констатовани су у првом хоризонту у Кончуљу, као и у каменим ритуалним конструкцијама у Кокином Селу, као уосталом и коленасте дршке лепезасто проширеног врха,

Pottery from the Bronze Age was made by hand, from clay with sand admixtures, with surfaces burnished or smoothed (Pl. I/6, 10), and the surface colours are in grey-brownish, dark-brown, brownish or ochre nuances.

Conical and hemispherical bowls and S profiled bowls dominate (Pl. I/1, 3-5), and there were also noted: hemispherical cup with ribbon-like handle that surpasses the rim (Pl. I/2), pear-shaped beaker with a thin ribbon-like handle (Pl. I/6), spherical pot with narrow opening and ribbon-like handle (Pl. I/7) and one bottom of a pot on a hollow foot (Pl. I/10). The ornaments were mainly rows of finger impressions (Pl. I/8, 9) and plastic hemispherical or horn-shaped applications on the rim, while the handles are mainly vertical, with circular profile, wide and thin, ribbon-like cross-section, and one is tongue-shaped, with saddle cleavage in the middle (Pl. I/9).

Chronologically and typologically similar pottery was discovered in one shallow pit on the near-by site of Davidovac, located on the edge of the same alluvial plain, only some 3.5 km to the South-West from Kovačke Njive site, and also on the necropolis with incinerated burials in Ranutovac, about 5 km to the North-East from Vranje. Bowls with gentle S profile and ribbon-like handles were also present in Davidovac, as well as bowls with plastic decorations on the rim, while in Ranutovac predominant were two-eared beakers with thin walls, bowls with plastic applications on rims and cups with one ribbon-like handle.⁶ The mentioned forms, as well as two-eared beakers and pots on a hollow foot are characteristic for the sites of the Early Bronze Age in North-Eastern Macedonia (Tatićev Kamen in Kokino Selo, Dve Mogili in Pelinac and Pribovce in Lopate),⁷ but also in Southern Pomoravlje (Ranutovac, Bujanj, Mala Plana, Velika Humska Čuka and others).⁸

⁶ Bulatović 2014, pl. I/3, 5, 10, 11, pl. II/25, 27, pl. III/32.

⁷ Bulatović 2014, pl. III/35; Булатовић, Станковски 2012, Т. LI/22, 23, Т. LVI/50, Т. LX/10, 11, 17, T.LXI/21, 22, 24, 26-28; Т. LXIX/3, Т. LXX/25, 26.

⁸ Булатовић, Станковски 2012, Т. I/5, Т. II/12, 16, Т. IX/1, 2, Т. X/114-118, Т. XIV/3, 4; Bulatović 2014, pl. I/3, 5, 10, 11

⁶ Bulatović 2014, pl. I/3, 5, 10, 11, pl. II/25, 27, pl. III/32.

⁷ Bulatović 2014, pl. III/35; Булатовић, Станковски 2012, Т. LI/22, 23, Т. LVI/50, Т. LX/10, 11, 17, T.LXI/21, 22, 24, 26-28; Т. LXIX/3, Т. LXX/25, 26.

⁸ Булатовић, Станковски 2012, Т. I/5, Т. II/12, 16, Т. IX/1, 2, Т. X/114-18, Т. XIV/3, 4; Bulatović 2014, pl. I/3, 5, 10, 11

оштро профилисаних ивица.⁹ Тај тип дршке карактеристичан је за брњичку културу,¹⁰ мада се, према новијим истраживањима, тај тип дршке у јужном Поморављу задржао и у рано гвоздено доба, а лоптасти пехари (кантароси) били су у употреби крајем средњег и у позно бронзано доба на пространој територији која је обухватала централни и источни Балкан.¹¹

Највећи број налаза на локалитету, као и затворених целина из металног доба, потиче из раног, односно с почетка старијег гвозденог доба. Из тог периода констатовано је неколико укопа, углавном кружне форме, с различитим испунама и садржајима. Објекти из овог периода концентрисани су уз профил према локалном путу, па се претпоставља, будући да је керамика из тог периода констатована на површини с друге стране ауто-пута, да се културни слој из тог периода простире даље ка југоистоку, према Јужној Морави.

Објекат 15, заправо, јесте већа јама приближно овалне форме, трапезастог пресека, димензија отвора 2,2 x 1,6 m, дубине око 1,2 m и ширине дна око 2,2 m (сл. 3). На североисточном делу дна јаме налазио се слој интензивне гаражи с лепом, док се изнад налазио слој растресите земље с пепелом и великом количином горелог кућног и подног лепа (с траговима талпи, пружа и облица). Изнад тог слоја дебљине око 0,6 m, јама је до врха била испуњена мрком земљом помешаном с лепом и ломљеним камењем, а у овом слоју је евидентиран и део жрвња. У јами су, осим керамике, откривене и три алатке од окресаног камена и животињске кости.

Од керамичких форми, у објекту су констатовани фрагменти здела увученог обода (Т. II/14), понекад украшеног косим канелурама, затим скоро целог крушкастог

Pottery finds from layers, mainly first two excavation layers, belong to the Late Bronze Age, therefore, it was assumed they reached here by either agricultural works or erosion, since, as mentioned earlier, no layers or features from this period were noted on the site of Kovačke Njive. The most important finds are one globular beaker with cylindrical neck, decorated with bundles of vertical incised lines filled with white encrustation (Pl. II/11), elbow-shaped handle with sharply modelled edges and fan-shaped extended top (Pl. II/12), as well as pottery decorated with incised circular parallel lines (Pl. II/14).

Pottery was of grey-brownish, dark brown or grey colour, with burnished surfaces and with sand admixtures in fabric.

Globular beakers decorated by incised lines are also noted in the first horizon at the site of Končulj, and in stone ritual constructions at Kokino Selo, as well as the elbow-shaped handles with fan-shaped extended top and with sharply profiled edges.⁹ This handle type is typical for Brnjica culture,¹⁰ although, according to recent researches, this type of handle was preserved in the Southern Pomoravlje region in the Early Iron Age, while the globular beakers (kantharoi) were in use at the end of the Middle and in the Late Bronze Age on a large territory that included the Central and Eastern Balkans.¹¹

Most of the finds, as well as closed features from metal ages, come from the Early, i.e. the beginning of the Early Iron Age. Several circular pits were noted from this period, with diverse content. Features from this period were mainly concentrated along the profile towards the local road, also, the pottery from this period was noted on the other side of the highway, and based on this it may be assumed that the cultural layer from this period extends further towards South-East, towards the Južna Morava river.

⁹ Наведени локалитети припадају носиоцима брњичке културе (Булатовић 1999/2000, 24–32; Булатовић, Станковски 2012, 95, 111–115, Т. XXI/16, 18, Т. XXXVIII/22–24, Т. XLI/3, Т. LXIV/61, Т. LXIII/53).

¹⁰ Булатовић 1999/2000, 39–40.

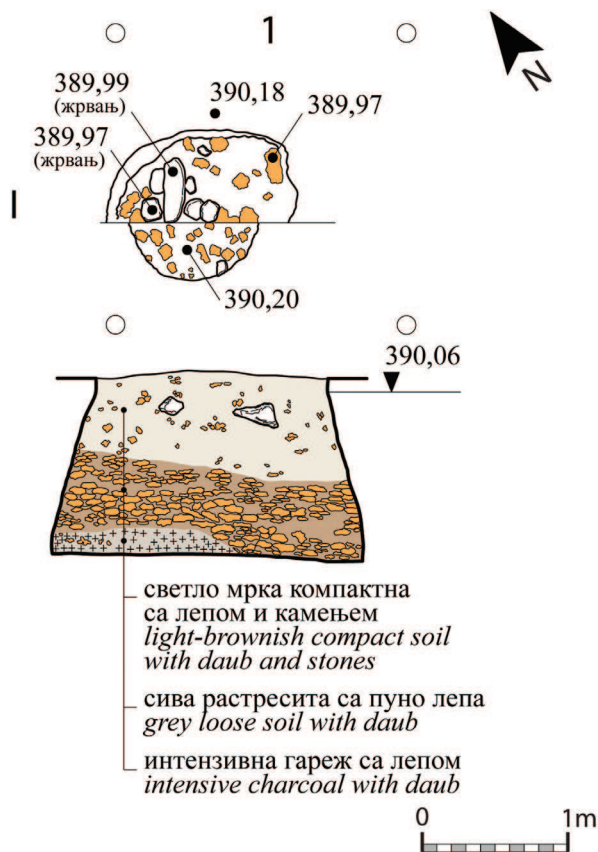
¹¹ Булатовић 2011, 121–140, карта 1.

⁹ The mentioned sites belong to the Brnjica culture (Булатовић 1999/2000, 24–32; Булатовић, Станковски 2012, 95, 111–115, Т. XXI/16, 18, Т. XXXVIII/22–24, Т. XLI/3, Т. LXIV/61, Т. LXIII/53).

¹⁰ Булатовић 1999/2000, 39–40.

¹¹ Булатовић 2011, 121–140, map 1.

пехара с две коленасто савијене дршке које високо прелазе обод (Т. II/15), овоидних амфора широког косо разгнутаг обода (Т. II/16), грубих лонаца украшених пластичним тракама (Т. II/17), као и калотастог поклопца с перфорацијом при ободу (Т. III/22). Од орнамената на керамици доминирају косе канелуре, било да су њима украшени ободи здела

Сл. 3 - Основа и пресек објекта 15 у сектору III.

Fig. 3 - The ground plan and the cross-section of feature 15 in sector III.

(Т. II/14) или трбуси амфора и пехара (Т. II/15; Т. III/23), затим низови косих овалних убода и урезане паралелне линије, чиме су, такође, махом украшени пехари и амфоре (Т. II/15, 19; Т. III/23). Константовани су и пластични украси, као што су вертикална ребра (Т. II/15, 18), а осим наведених дршки, на посудама из ове јаме евидентиране су и језичасте дршке, понекад с отиском врха прста на горњој по-

Feature 15 was, in fact, a large pit of approximately oval shape, trapezoidal cross-section, with dimensions of the upper part 2,2 x 1.6 m, about 1,2 m deep, and the bottom was approximately 2.2 m wide (Fig. 3). On the North-Eastern part of the pit there was a layer of intensive charcoal with daub, and above it was a layer of loose soil with ashes and large quantities of house and floor daub (with imprints of beams, planks and wattle). Above this layer, of 0.6 m thickness, the pit was filled up to the top with light-brown soil mixed with daub and stone rubble, and also a fragment of a quern was noted in this layer. In the pit, apart from pottery sherds, three chipped stone tools and animal bones were also found.

From pottery forms, fragments of bowls were discovered in this feature with inverted rim (Pl. II/14), sometimes decorated with oblique channels, two almost complete pear-shaped beakers, two elbow-shaped handles that surpass the rim very highly (Pl. II/15), ovoid amphorae with wide obliquely everted rims (Pl. II/16), coarse pots decorated with plastic bands (Pl. II/17), and fragments of a calotte-shaped lid with perforation near the rim (Pl. III/22). From ornaments, oblique channels predominate, that may be found on bowl rims (Pl. II/14) or on bellies of amphorae and beakers (Pl. II/15; Pl. III/23), followed by rows of oblique oval impressions and incised parallel lines, also mainly used on beakers and amphorae (Pl. II/15, 19; Pl. III/23). Plastic decorations were noted as well, such as vertical ribs (Pl. II/15, 18), and, apart from the already mentioned handles, tongue-shaped handles were noted also on pots from this pit, sometimes with a finger impression on the upper surface or a vertical perforation (Pl. II/20, 21).

Pottery was of red-brownish, grey-brownish or ochre-brownish colour, with admixtures of sand, or crushed stones in cases of larger vessels.

A partly explored pit was labelled as feature 28 (it entered into two profiles), about 4 m to

вршини или вертикалном перфорацијом (Т. II/20, 21).

Керамика је црвеномрке, сивомрке или окермрке боје, пригачане површине, с примесом у виду песка, или каменчића код посуда већих димензија.

Као објекат 28 означена је делимично истражена јама (улазила је у два профила), око 4 m ЈЗ од објекта 15. Истражени део јаме био је дубине 0,7 m, ширине у југозападном профилу 0,95 m и у југоисточном 1,6 m. Према контурама истраженог дела, овалне је основе, била је испуњена тамномрком земљом, с прослојцима гаражи. Од налаза је, осим неколико фрагмената винчанске керамике, констатован већи број керамичких фрагмената из гвозденог доба, леп и сечиво на ламели од окресаног камена.

У јами су констатовани фрагменти зделе увученог косо канелованог обода (Т. III/24), део веће амфоре с рожастим задебљањем на трбуху (Т. III/25), фрагмент лонца (Т. III/27) и коленасто профилисана дршка лепезасто проширеног врха са заобљеним угловима (Т. III/26).

Керамика је тамномрке и сивомрке боје, пригачане површине с песком и каменчићима у фактури.

Плитка овална јама, ширине око 1,5 m, дужине око 2 m и дубине око 0,4 m, означена је као објекат 31. Јама се налазила око 3 m СИ од објекта 28 и око 2,5 m СЗ од објекта 15, а била је испуњена мрком земљом с грумењем црвене запечене земље (уситњен леп). Садржај јаме чинило је неколико фрагмената керамике из гвозденог доба, животињске кости и део неолитске фигурине.

Из ове јаме индикативан је једино фрагмент полулоптасте зделе увученог косо канелованог обода, с језичастом дршком на трбуху (Т. III/28) израђен од земље с примесом песка, тамномрке боје, пригачане површине.

Осим у затвореним целинама, керамика из гвозденог доба констатована је у првом откопном слоју у свим истраживаним секторима, што указује на интензивне пољоприв-

the South-West from feature 15. The researched portion of the pit was 0.7 m deep, 0.95 m wide in the South-Western and 1.6 m in the South-Eastern profile. According to the contours of the researched segment, it was oval in shape and filled with dark-brown soil with small intrusions of charcoal. Finds consisted of few fragments of Vinča culture pottery and large quantity of pottery sherds from the Iron Age, daub and one flint blade.

Fragments of a bowl were discovered in the pit with inverted obliquely channelled rim (Pl. III/24), part of a large amphora with horn-shape thickening on the belly (Pl. III/25), one pot fragment (Pl. III/27) and one handle with elbow-shaped profile of fan-shaped extended top and rounded angles (Pl. III/26).

Pottery was dark-brown and grey-brownish in colour, with burnished surfaces and the fabric contained sand and crushed stone as admixtures.

Shallow oval pit, approximately 1.5 m wide, about 2 m long and about 0.4 m deep, was labelled as feature 31. The pit was about 3 m to the North-East from feature 28 and approximately 2.5 m to the North-West from feature 15. It was filled with dark soil with fragments of reddish burnt soil (crushed daub). The content of the pit consisted of Iron Age pottery sherds, animal bones and fragmented Neolithic figurine.

From this pit only one fragment of a hemispherical bowl with inverted obliquely channelled rim is indicative; it had one tongue-shaped handle on the belly (Pl. III/28) and was made from clay with admixtures of sand, it was dark brown in colour and its surface was burnished.

Beside the closed features, Iron Age pottery was noted in the first excavation layer in all sectors that were researched, which suggests that on this part of the site intensive agricultural works and erosion were present.

The finds from layers confirm the presence of the above-mentioned forms of pottery, such as bowls with inverted channelled rim (Pl. III/29), amphorae with obliquely everted rim (Pl. III/30, 31) and ovoid baking pots, decorated with plas-

вредне радове и ерозију на овом делу локалитета.

Налази из слоја потврђују присуство већ поменутих форми керамике, као што су зделе увученог тордираног обода (Т. III/29), амфоре косо разгрнутог обода (Т. III/30, 31) и овоидни лонци, украшени пластичним тракама, које на неким примерцима формирају полумесечасте венце (Т. III/32), док се од украса, осим урезаних мотива висећих шрафираних троуглова у комбинацији са јамичастим отисцима (Т. III/34), уочавају и низови искошених правоугаоних отисака начињених назубљеним инструментом (33).

Од керамичких налаза из целина које припадају гвозденом добу доминирају зделе увученог обода често украшеног косим канелурама. Тај тип зделе јавља се на овим просторима тек од раног гвозденог доба,¹² а најближе аналогије за ове посуде, затим крушкасте пехаре с коленасто профилисаним дршкама, овоидне амфоре, као и орнамент у виду урезаних шрафираних троуглова, убода и отискивања назубљеним инструментом, уочене су у јами (објекат 2) у насељу из гвозденог доба на локалитету Црквисте у оближњем Давидовцу, које је опредељено у рано гвоздено доба,¹³ затим на локалитетима Меаниште у Ранутовцу код Врања,¹⁴ Градина у Љанику код Прешева,¹⁵ Пиљаковац у Кржинцу код Владичиног Хана и др.¹⁶

Сличне форме и орнаменти констатовани су и на локалитетима у Кокину код

¹² Булатовић 2010, 96–98. Неки аутори тај период називају прелазним периодом из бронзаног у гвоздено доба, а реч је о периоду Ha A2-B, према средњоевропској хронологији.

¹³ Булатовић, Капуран 2014, 116, Т. I/4, 5, 8, 11, 13.

¹⁴ Bulatović, Vitezović, Milanović 2014, 40–43; Опширан рад о локалитету налази се у овом зборнику.

¹⁵ Керамика сличних стилско-типолошких особина јавља се у млађем хоризонту на овом градинском насељу (Bulatović, Kapuran 2007, Т. II/13, 14, VII/13, VIII/1–4).

¹⁶ Слична керамика евидентирана је у слоју III у сонди В у Пиљаковцу, који се опредељује у Ha B (Лазих 2005, таб. 1, Т. VII/10–12, Т. VIII, Т. XIII/3, 4), с тим што у Павловцу нема басараби елемената, као у Пиљаковцу, па би локалитет Ковачке Њиве могао бити нешто старији.

tic bands, which at some of them form crescent-shaped wreaths (Pl. III/32). From decorations, apart from the incised motives of hatched triangles combined with oval impressions (Pl. III/34), rows of rectangular impressions made by a denticulated instrument (33) may also be noted.

From pottery finds from features that belong to the Iron Age and from the layers, bowls with inverted rim are predominant, often decorated with oblique channels. This bowl type occurs in this region only from the Early Iron Age.¹² The closest analogies for these vessels, and also for pear-shaped beakers with handles with elbow-shaped profiles, ovoid amphorae and the ornament in shape of hatched triangles, impressions and ornaments carried out by denticulated instrument, were noted in the pit (feature 2) on the Iron Age settlement at the site of Crkvište in the nearby village of Davidovac, which is attributed into the Early Iron Age,¹³ and also on the sites of Meanište in Ranutovac near Vranje,¹⁴ Gradina in Ljanik near Preševo,¹⁵ Piljakovac in Kržince near Vladičin Han, etc.¹⁶

Similar forms and ornaments are also noted on sites such as Kokino near Kumanovo, Manastirski Rid near Veles and other sites in Macedonia.¹⁷

***

The finds from the Bronze Age from this site, most probably, represent the secondary re-

¹² Булатовић 2010, 96–98. Some authors label this period as transitional period from the Bronze Age into the Iron Age; according to central European chronology, this is the period Ha A2-B.

¹³ Булатовић, Капуран 2014, 116, Т. I/4, 5, 8, 11, 13.

¹⁴ Bulatović, Vitezović, Milanović 2014, 40–43; Extensive paper on this site is in this volume.

¹⁵ Pottery with similar stylistic and typological traits occurs in the later horizon at this hillfort settlement (Bulatović, Kapuran 2007, Т. II/13, 14, VII/13, VIII/1–4).

¹⁶ Similar pottery was also noted in layer III in trench B in Piljakovac, which is attributed in the period Ha B (Лазих 2005, т. 1, Т. VII/10–12, Т. VIII, Т. XIII/3, 4), with the difference that at Pavlovac there are no Basarabi elements, as in Piljakovac, therefore, the site of Kovačke Njive may be somewhat earlier.

¹⁷ Булатовић, Станковски 2012, Т. LXIV/63, Т. LXV/66; Јовчевска 2008, Т. IV–VI, Т. XV–XVII; Папазовска 2009, cat. no. 37, 38, 58.

Куманова, Манастирском риду код Велеса и другим локалитетима у Македонији.¹⁷

***

Налази из бронзаног доба с локалитета највероватније представљају секундарно депонован материјал с неког оближњег локалитета, а на локалитет Ковачке Њиве доспели су ерозијом или континуираном обрадом земље.

На истраженом делу локалитета Ковачке Њиве очито се налазио део насеља из раног гвозденог доба, претпоставља се његова периферија, јер приликом истраживања није откривен ниједан стамбени објекат. Укопи који су констатовани могу се дефинисати као спремишта, секундарно употребљена као отпадне јаме. Објекат 15, међутим, има неке карактеристике ритуалне јаме (обиље лепа, недостатак налаза из других епоха, фрагменти скоро целог суда, налаз жрвња), па не треба одбацити ни ту могућност.¹⁸

Керамика из раног бронзаног доба указује на утицаје културе Бубањ-Хум III из централног Поморавља, али и Арменохори културе са севера Грчке, што ову регију дефинише као пограничну територију између ове две културе. Културни утицаји с југа могу се, међутим, протумачити и као резултат одређених померања у правцу севера крајем раног бронзаног доба.¹⁹

Керамика позног бронзаног доба може се одредити у брњичку културу, чији су носиоци насељавали овај регион у то време.

Керамика раног гвозденог доба припада културној манифестацији карактеристичној по доминацији канелованих и жигосаних орнамената, односно убода, која је егзистирала на простору североисточне Македоније, југоисточне Србије и Косова током периода Ha B-C, i.e. Early and Middle Iron Age.²⁰

deposited material from some near-by site; they reached Kovačke Njive by erosion and by continuous agricultural works.

On the researched portion of the site of Kovačke Njive there evidently existed a part of an Early Iron Age settlement, presumably its periphery, since during excavations no dwelling structures were discovered. The dug-outs that were noted may be defined as storage facilities, secondarily used as refuse pits. Feature 15, however, has some traits of a ritual pit (abundant finds of daub, absence of finds from other periods, fragment of one nearly complete vessel, find of a quern), so this possibility should not be ruled out.¹⁸

Pottery from the Early Bronze Age points to influences of the Bubanj-Hum III culture from the Central Pomoravlje region, but also of Armenochori culture from Northern Greece, which defines this region as border territory between the two cultures. Cultural influences from the South, however, may also be interpreted as a result of certain movements towards North at the end of the Early Bronze Age.¹⁹

Late Bronze Age pottery may be attributed to the Brnjica culture, whose members inhabited this region at the time.

The pottery from the Early Iron Age belongs to the cultural manifestation that is characterized by the dominance of channelled and stamped ornaments, as well as impressions, which existed on the territory of North-Eastern Macedonia, South-Eastern Serbia and Kosovo during the period Ha B-C, i.e. Early and Middle Iron Age.²⁰

¹⁷ Булатовић, Станковски 2012, Т. LXIV/63, Т. LXV/66; Јовчевска 2008, Т. IV-VI, Т. XV-XVII; Папазовска 2009, кат. бр. 37, 38, 58

¹⁸ Сличне ритуалне јаме из приближно истог периода забележене су широм Румуније и Бугарске (Nekhrizov, Tzvetkova 2012, 177-209; Berzovan 2013, 309-341).

¹⁹ Bulatović 2011, 10, 11; Bulatović 2014, 67, 68.

²⁰ Bulatović 2009, 64-66. Упоредити: Vasić 1987, 647-685; Гарашанин 1988, 66-68; Тасић 2003, 45-52.

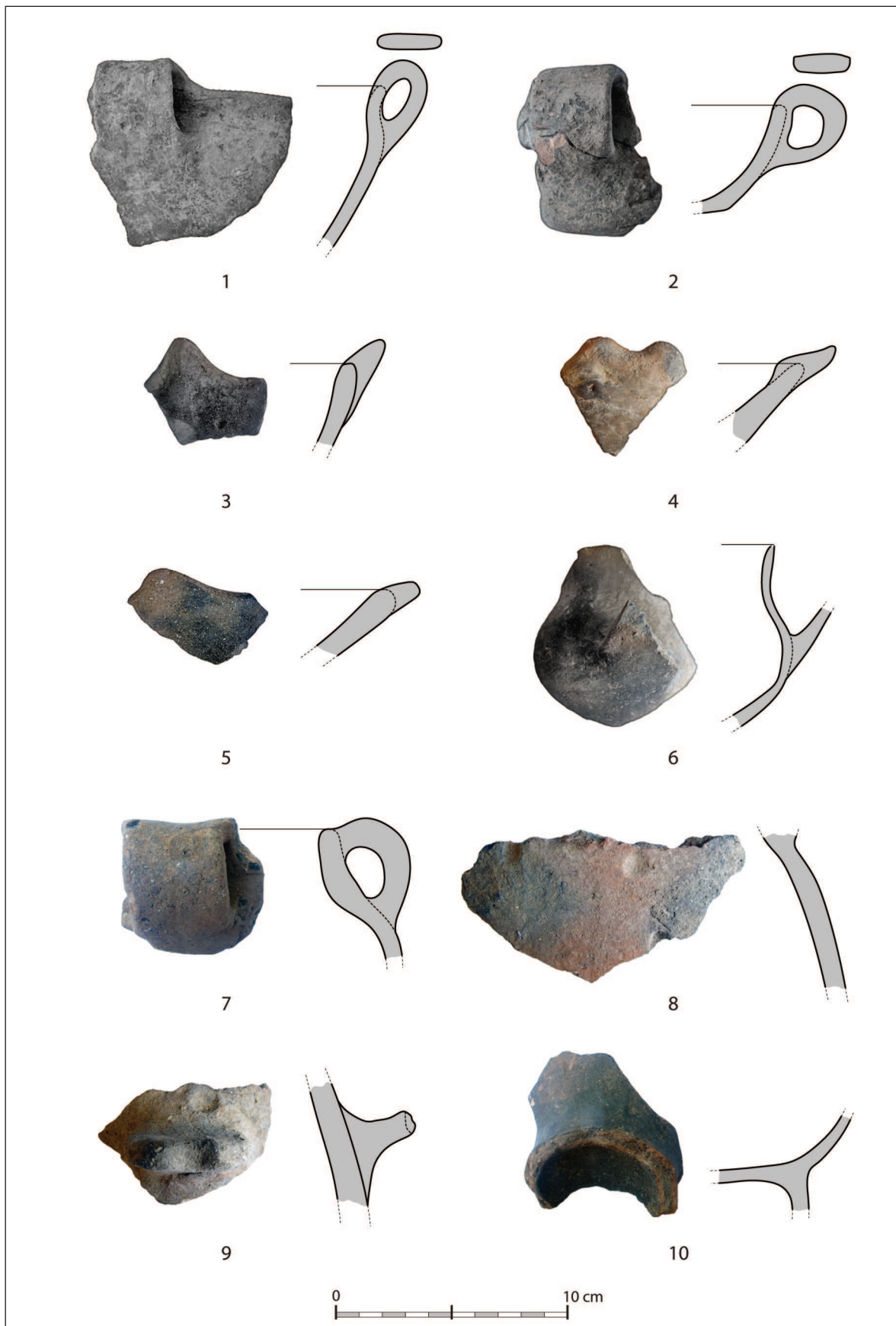
¹⁸ Similar ritual pits from the roughly same period were also noted across Romania and Bulgaria (Nekhrizov, Tzvetkova 2012, 177-209; Berzovan 2013, 309-341).

¹⁹ Bulatović 2011, 10, 11; Bulatović 2014, 67, 68.

²⁰ Bulatović 2009, 64-66. Cf. also: Vasić 1987, 647-685; Гарашанин 1988, 66-68; Тасић 2003, 45-52.

БИБЛИОГРАФИЈА • REFERENCES

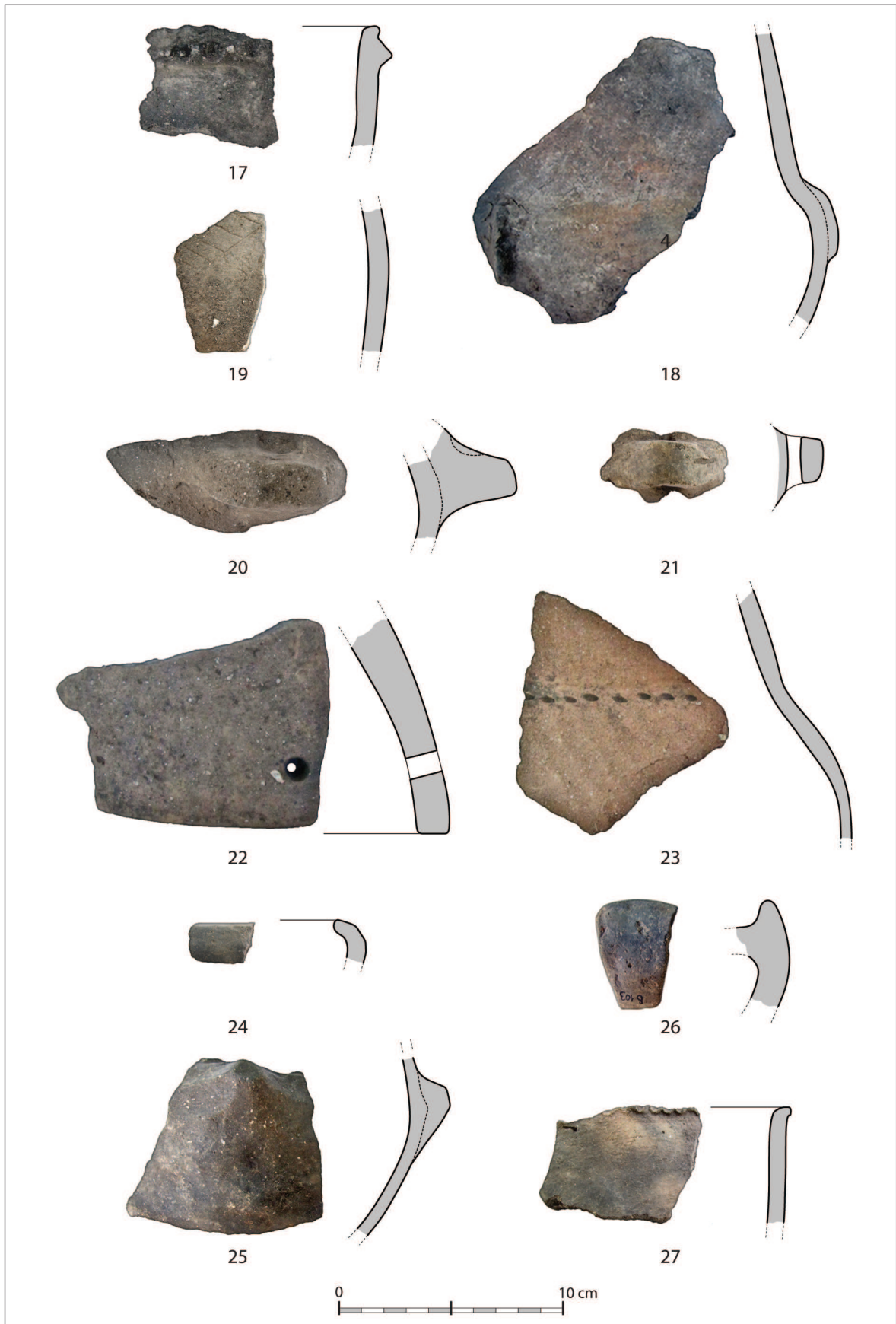
- Berzovan 2013** – А. Berzovan, Considerații privind gropile rituale Dacice de la unip- „Dealul Cetățuica“, comuna Sacoșu Turcesc, Jud. Timiș (sec. I î.Hr.-sec. I d.Hr), *Arheovest* I, Szeged, 309–341.
- Булатовић 1999/2000 – А. Булатовић Налазишта брњичке културне групе у Врањско-бујановачкој и Прешевској котлини, *Гласник Српског археолошког друштва* 15–16, 23–42.
- Bulatović 2009** – А. Bulatović, Transitional period from The Bronze to the Iron Age in the South Morava basin, *Старинар н.с.* LVII/2007, 57–82.
- Булатовић 2010** – А. Bulatović, Порекло и дистрибуција благо биконичних здела увученог фасетираног или канелованог обода са краја бронзаног и почетка гвозденог доба на Балканском полуострву, *Старинар н.с.* LIX, 89–108.
- Bulatović 2011** – А. Bulatović, Relations between Cultural Groups in the Early Bronze Age in Southeastern Serbia, Western Bulgaria and North-eastern Macedonia, *Archaeologica Bulgarica* XV, 2, 1–13.
- Bulatović 2014** – А. Bulatović, New finds as a contribution to the study of the Early Bronze Age in the Southern part of the Central Balkans, *Старинар* LXIV, 57–75.
- Bulatović, Kapuran 2007** – А. Bulatović, А. Kapuran, The Early Iron Age Hill Fort At Gradina Site Near Preševo In South Serbia, *Archaeologica Bulgarica* XI, 3, 1–24.
- Bulatović, Vitezović, Milanović 2014** – А. Bulatović, S. Vitezović, D. Milanović, Lokalitet Meanište u Ranutovcu – naselje iz гвозденог доба, у: D. Antonović, S. Golubović, V. Bikić, (ур.), *Arheologija u Srbiji*, projekti Arheološkog instituta u 2012. godini, Beograd, 40–43.
- Bulatović и др. 2014** – А. Bulatović, А. Kapuran, J. Todorović, P. Stevanović, Nekropola ranog bronzanog doba na lokalitetu Meanište u Ranutovcu kod Vranja, у: D. Antonović, S. Golubović, V. Bikić, (ур.), *Arheologija u Srbiji*, projekti Arheološkog instituta u 2012. godini, Beograd, 36–39.
- Гарашанин 1988** – М. Гарашанин, Настанак и порекло Илира, *Илири и Албанци*, Ур. М. Гарашанин, Београд, 9–144.
- Јовчевска 2008** – Т. Јовчевска, *Манастир, некропола од преодниот период од доцно бронзено во железно време*, ЛУ Народен музеј, Велес.
- Лазих 2005** – М. Лазих, Праисторијско насеље у Пиљаковцу код Владичиног Хана, *Археолошка истраживања Е – 75*, свеска 1/2004, ур. М. Брмболић, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд 2005, 131–174.
- Nekhrizov, Tzvetkova 2012** – G. Nekhrizov, J. Tzvetkova, Ritual pit complexes in Iron age Thrace: the case study of Svilengrad, in: *Anatolian Iron Ages 7, The Proceedings of the Seventh Anatolian Iron Ages Colloquium Held at Edirne, 19–24 April 2010, Ancient Near Eastern Studies Supplement Series, 39, Edirne, 177–209.*
- Папазовска-Санев 2009** – А. Папазовска-Санев, *Керамика од железното време по долината на Вардар* (од XI до VI век пред Христа), необјављен магистарски рад одбрањен на Филозофском факултету у Скопљу 2009. год., Скопље.
- Тасић 2003** – Н. Тасић, Дарданци и дардански супстрат, У: *Пирајхме 2*, ур. Д. Митревски, Куманово, 39–62.
- Vasić 1987** – R. Vasić, Oblast istočnog Kosova, južne Srbije i severne Makedonije, У: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* V, Ур. А. Benac, Sarajevo, 673–689.

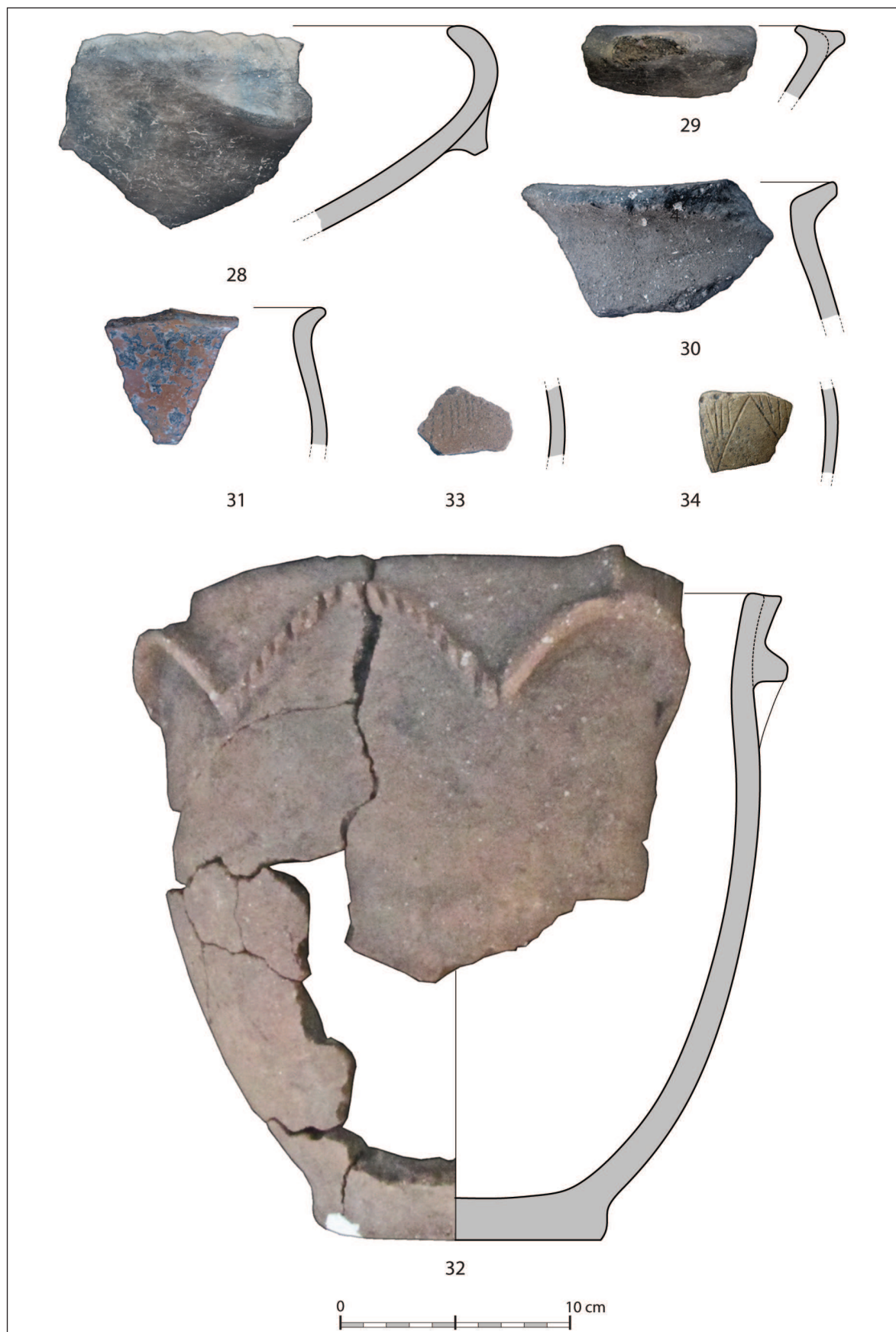
Табла I - 1, 2, 4, 6, 8, 9 - објекат 29; 3, 5 - сектор V, кв. I 11, II о.с.; 7, 10 - сектор VI.
 Plate I - 1, 2, 4, 6, 8, 9 - feature 29; 3, 5 - sector V, sq. I 11, layer II; 7, 10 - sector VI.

Табла II - 11-13, сектор V, налази ис слоја; 14-16, објекат 15.
 Plate II - 11-13, sector V, findings from layer; 14-16, feature 15.

Табла III - 17-23, објект 15; 24-27, објект 28.
 Plate III - 17-23, feature 15; 24-27, feature 28.

Табла IV - 28, објекат 31; 29, 31, сектор V; 30, сектор I; 32-34, сектор III.
 Plate IV - 28, feature 31; 29, 31, sector V; 30, sector I; 32-34, sector III.